

TOVERBERG

34

J A A R G A N G 9 / 3 HERFST 2014

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

***"Ieder mens die genoegene schiept
in het voltooien van zijn taak is
een kunstenaar; welke ook die
taak is en hoe nederig ze ook is,
hij brengt een kunstwerk tot
stand. De toetssteen is het beleef-
de genot, het plezier, de perfectie:
het overtuigend resultaat!"***

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

0498/73.58.73

hetbeleefdegenot@scarlet.be

BTW BE 0893.747.805

Rek. 001-4851739-69

www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie : Roland Ranson, Bart Madou

Werkten ook mee: Hans Vanhulle, Staf
de Wilde, Els Vermeir, Riet Vanhaecke,
Johan Debruyne, Petra Daelman en
Saskia Ranson

Kaft: Rika Van Dycke

Vormgeving: Bart Madou

Foto's: Rika Van Dycke, Bart Madou

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het
begin van elk jaargetijde. Een abonne-
ment nemen kan door lid te worden
van Het Beleefde Genot v.z.w.

Afzonderlijke nummers: 5 €

De auteurs zijn verantwoordelijk voor
hun bijdragen.

Kopiëren of citeren is toegelaten, mits
bronvermelding.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Interview: Gwij Mandelinck	4
Book on the jill	21
De eerste zin	23
Gedicht 25	
De verjaardag	26
Onder de hemel is men thuis	27
Elsenspinsels	28
Verwilderd	31
Waarheid & Herinnering	33
Beleefd	36
Te beleven	37
Zelfbiografie	38
Favoriete boek: Saskia Ranson	45
De leesgroep	48

ISSN 2030-1340

Woord vooraf

Beste lezer,

September is al drie weken ver, de zomer was niet groots, het zonlicht neemt nu wel af in intensiteit, maar is toch nog altijd prominent aanwezig. Schaduwen maken zich meester van de zonnewijzers en we hopen met de dichter op volle vruchten en een zware wijn.

Vandaar ook deze Toverberg, nummer 34 met de kleur, de geur en de volle rijpheid van herfst.

In ons **Interview** laten we letterkundige en dichter **Gwij Mandelinck** aan het woord over de talloze poëziezomers die hij organiseerde in Watou. Ook de invloed van dit kunstgebeuren op de dichter zelf werd ons niet onthouden.

Voorts zijn er de gebruikelijke rubrieken: in **Book on the hill** gaat **Hans Vanhulle** wat dieper in op de cyclus 'Mijn Strijd' van Karl Ove Knausgard, in **De verjaardag** laat **Bart Madou** ons nader kennis maken met Etty Hillesum, ook met het oog op onze Hillesumweek van 4 tot 12 oktober. Bovendien voegt de auteur nog een korte creatieve spelerei toe als eerbetoon aan de schrijfster die 100 jaar geleden werd geboren. In **Elsenspinsels** beschrijft **Els Vermeir** het wel en vooral het wee van een doctoraalstudente en in **Verwilderd** verkiest **Staf de Wilde** zeer duidelijk geëngageerde kunst boven estheticisme. **Johan Debruyne** begeeft zich via een Night Owl op het pad van de literaire introspectie en **Bart Madou** probeert in zijn **Zelfbiografie** over de Q heen te komen. **Saskia Ranson** gaat in **Het favoriete boek** diep in op André Aciman's 'Call me by your name' en in **De eerste zin** verliest ondergetekende zich in wat vaag gepeins bij het woord 'volk'.

Daarenboven leest u in dit nummer een broos gedicht van **Riet Vanhaecke**, van wie trouwens in oktober a.s. een dichtbundel verschijnt bij Het Beleefde genot.

In **Beleefd** is er een terugblik op geleverde prestaties en in **Te Belev** kunt u al wat voorpret beleven aan wat komen gaat.

En ten slotte is er, zoals altijd, **De leesgroep**, die niet las, maar zich ten volle voorbereidt op wat komen gaat.

Beste lezer, hopelijk geniet u van deze Toverberg en komt u zo makkelijker op toerental voor een prachtig parcours doorheen het nieuwe literaire en culturele seizoen.

Roland Ranson

Interview Gwij Mandelinck

interview: Roland Ranson & Bart Madou

Binnen gestapt met het idee een interview af te nemen van Gwy Mandelinck, meer dan twee uur later buiten gestapt na het aanhoren van een monologue extérieur die ook erg intérieur was.

Hij schrijft nog met de pen, met de pen op papier.

Een oord van stilte konden we de plaats met zo'n 7000 à 8000 passerende voertuigen per dag - dixit de gastheer - niet bepaald noemen, maar achteraan is zijn bureau toch een oase van stilte waar je een speld hoort vallen, zo bevestigt hij ons.

Eerst maken we kennis met mevrouw Mandelinck en de kleindochter die ons van koffie en gebak voorzien.

***

... dat ik hier in Aartrijke ben komen wonen is te wijten, of misschien wel te danken aan mijn dochter. Na Watou heb ik eerst nog een jaar in Brugge gewoond, (10 minuten stappen van de Grote Markt), maar op een bepaald ogenblik 'lokte' mijn dochter mij naar hier. Het is logisch dat je als grootouders soms in dat drukke gezin met drie kinderen moet inspringen. Zij is arts, heeft pas gedoctoreerd. Ze werkt in UZ-Gent op de afdeling longziekten en bouwt er de afdeling immunologie uit. Haar man is dierenarts. Zij wist dat we zouden fungeren als opvangkussens...

Eigenlijk ben ik heel mijn leven een zwerver geweest. Ik ben geboren in Wakken, en mijn schuilnaam, Mandelinck, is ontstaan door het feit dat de Mandel a.h.w. aan onze achterdeur in de Leie uitmondt. Toen heb ik de rivier verkozen boven de vis (Haerynck - nvdr). Ik heb dan tien jaar als leraar Nederlands les gegeven in Tielt, maar na verloop van tijd werd de leraarskamer mij wat te eng. Ik had ondertussen bibliotheekwetenschappen gestudeerd en toevallig was er een betrekking open in Poperinge en ben ik daar beland. Voor mij is de stilte altijd heel belangrijk geweest omdat ik ze zo nodig heb om te

kunnen schrijven. En dan kom ik in de Westhoek terecht, een waar godsgeschenk. Bij ons thuis werd de Westhoek altijd vereenzelvigd met het front van 14 - 18 omdat mijn grootvader daar gesneuveld is. Hij is tien dagen voor de wapenstilstand gestorven, in Abbeville, waar hij ook begraven ligt. Mijn moeder, die de jongste van zes was, heeft ons dat verhaal ettelijke keren verteld waardoor heel die periode en die streek mij enorm fascineerden. Maar, voor ik in Poperinge terecht kwam, heb ik nog een tussenlanding in Kanegem gemaakt. Daar heb ik een kunstenhuis opgericht waar al zeer duidelijk de relatie tussen woord en beeld naar voren kwam. Ik spreek van de jaren 70. In Poperinge kreeg ik na drie maanden een tweede job. Ik werd conservator van het Hopmuseum. Ik had nog nooit hop van dichtbij gezien... Ik kwam terecht in een volkskundig museum en het was mijn bedoeling die volkskunde te combineren met het culturele aspect van de streek.

Later kwam ik voor de keuze te staan: adjunct-directeur worden van de boekenbeurs in Antwerpen, een suggestie van Lannoo, mijn uitgever toen, of in de Westhoek blijven. Toevallig was op dat ogenblik de pastorie in Watou te koop en de Poperingse stadssecretaris zei me dat dit echt iets voor mij was. En ik was op dat ogenblik net een boek aan het schrijven over de Westhoek, in samenwerking met de fotograaf van De Standaard, Paul Van Den Abeele. Uiteindelijk hebben wij die oude pastorie gekocht en gerenoveerd en wij woonden vanaf dan in die onmetelijke vlakke, op zo'n 200 m van de Franse grens. In de verte zagen we de Catsberg liggen en de Casselberg en een beetje verderop lagen de Moeren. Dat vergezicht begon mij steeds meer te betoveren, maar 't was daar zo stil, zo stil. De bevroren vlakke had de akoestiek van een schouwburg, bij de eerste noorderwind hoorde ik het gras verglazen; in het oude huis kreeg de houten vloer stemspleten. Maar in de zomer begon die stilte te wegen en zo heb ik een peloton kunstenaars uitgenodigd. Gedurende 28 jaar! Vandaar die 28 poëziesomers. Ik heb ongeveer een kleine duizend beeldende kunstenaars de revue zien passeren, en evenveel dichters; niet altijd nieuwe natuurlijk, velen keerden vaak terug. De laatste jaren hebben we wel serieus in onze eigen portemonnee moeten tasten om de poëziesomers een beetje recht te houden. De eerste jaren ging dat nog relatief goed, we hadden dan topfiguren zoals Raveel, Claus, Fabre, Panamarenko, maar toen de wereld binnenstroomde lagen op onze tafel stapels vliegtuigtickets en die moesten betaald worden. Op een bepaald moment hebben wij de erfenis van een tante volledig in die "zomers" geïnvesteerd. En op het einde voelden wij aan dat de politici heel die organisatie naar zich toe wilden halen, ze wilden zich toien met andermands veren.

Ik heb dan Watou verlaten en heb het evenement "Poëzie in dubbel-tijd" in Brugge georganiseerd. Na twee jaar heb ik mijn ontslag aangeboden omdat ik merkte dat het vertrouwen in mij een complete illusie was. En ik voelde bovendien de drang om te schrijven, wat ik in bijna 10 jaar niet meer had gedaan. Ik vind mijzelf als dichter trouwens belangrijker dan als organisator.

Hoe ging dat in zijn werk, dat met die politiek in Watou?

Cru! Het Vlaams Gewest en de Provincie draaiden de subsidiekraan dicht met de bedoeling alles naar zich toe te halen.

Ik ben nu een dagboek aan het uitwerken over mijn lange creatieve periode in Watou. Ik heb er praktisch heel deze zomer aan gewerkt. Dagen, nachten van vijf, zes uur schrijven waren geen uitzondering. Nadat je pas een nieuwe bundel uit hebt (Lotgenoten -2014- De Arbeiderspers- nvdr) dan ben je een beetje leeg, je zoekt een nieuwe bedding. Ik had heel wat notities genomen tijdens die poëziezomers en ik heb nu geprobeerd daar een vloeiend geheel van te maken. Er zijn diverse uitgevers geïnteresseerd, maar ik zet geen datum op de publicatie.

In dat dagboek ben ik niet rancuneus, integendeel, ik leg vooral het accent op de grote vriendschappen die in Watou zijn ontstaan. Ik denk aan mensen zoals bv. Rutger Kopland. Hij is wel twintig keer bij ons komen logeren. Hij is helaas twee jaar geleden gestorven. En dan waren er ook Hugo Claus, Roger Raveel, Jan Fabre, allemaal zijn het goeie vrienden geworden. Ik heb het in mijn dagboek dus niet zozeer over de manoeuvres van de politici, dat interesseert mij eigenlijk niet zo erg, maar toch, feiten zijn feiten en daarmee moet men leven.

Maar, vonden de mensen van Watou zelf dat geen overlast, telkens opnieuw, elke zomer zo'n poëziefestival?

De plaatselijke horeca smeekte erom, en dat evenement leidde uiteindelijk tot een enorme toeristische hausse.

Ik heb in Watou samen met Wilfried Bertels van "Terloops" het eerste terras gecreëerd. Dat moet in 1983 geweest zijn. De cafébazin maakte eerst nogal wat bezwaar omdat ze dan zo ver naar buiten moest lopen met haar bier. Vandaag val je als het ware over al die terrassen.

Even terug naar toen je stopte. Dat is niet onopgemerkt voorbijgegaan.

Het was een groot drama toen ik liet weten dat ik bij gebrek aan subsidies Watou zou verlaten. Die exodus kwam dezelfde dag nog op "Terzake" en de pers omschreef onze beslissing als een artistieke windhoos. We zijn dan 'gevlucht' naar de kust om de pers zo veel mogelijk te ontlopen. Niet alleen de dorpsbewoners maar ook de politici waren in paniek, want ze hadden stilletjes gepland mij nog één jaar voort te laten boeren om dan zelf het netwerk dat we hadden opgebouwd te gebruiken. Het waren voor ons donkere maanden. Ik wil daarop niet de nadruk leggen. Voor mij tellen vooral de mooie momenten, de creatieve zomers die we daar beleefd hebben met al die internationaal gerenommeerde artiesten.

Toen ik Panamarenko uitnodigde is hij op de dag van de vernissage voor onze deur geland met een helikopter. En we zijn dan samen over de streek gevlogen. Prachtig! We zaten in het gezelschap van een tovenaer van het luchtruim, van een kunstenaar die al knutselend met touwen, takken van bomen, ijzerdraad... sublieme tuigen creëerde waarmee hij wou vliegen. Jan Hoet heeft op de vernissage een toespraak gehouden, maar Panamarenko wilde al naar huis voor de opening. Hij zei dat hij thuis moest zijn om zijn zieke, dementerende moeder te verzorgen. Zij woonden toen in Antwerpen, tussen de peggaaien.

Ik heb dan aan Jan Hoet voorgesteld om in 1998 het beste van zijn collectie naar Watou te brengen. Hij had die collectie opgebouwd om - twee jaar later - het SMAK in Gent ermee te openen. Toen hebben we letterlijk en figuurlijk de handen in elkaar geslagen, en inderdaad, een jaar later waren alle grote namen op de afspraak in Watou: Mario Merz, Pistoletto, Bruce Nauman, Berlinde De Bruyckere, Mariuz Kruk, alle toppers die SMAK zou presenteren stonden er in schuren, stallingen, huizen die waren leeg gewoond. Er was geen enkele museale ruimte, moet je weten. Het landschap had een ontgrenzende rol in dat hele kunstgebeuren. En die editie heeft een enorme weerklank gekend, tot ver in Nederland. Dat jaar maakten de Nederlanders 40 tot 50 procent van de bezoekers uit.

Ja, die schuren waarin tentoongesteld werd, die stonden toch meestal leeg?

Die moesten we huren en elk jaar werd de huurprijs hoger. De laatste jaren werden zelfs woekerprijzen gevraagd, onvoorstelbaar. Maar dat is een ander verhaal.

Voor ons ging het om een creatieve act: de relatie tussen woord, beeld en omgeving realiseren. Dat was het uitgangspunt. Soms lukte dat, soms ook niet. Soms ontstonden er prachtige combinaties. Jan Fabre joeg een magische vlam in zijn "zomer". Hij wist dat het begrip

Watou samenvalt met de connectie poëzie/beeldend werk/entourage. Elk jaar werd de vraag naar het haalbare van die connectie met steeds meer nuances geformuleerd. Beeldende kunst kan poëzie wegdrücken. Maar met een sterk gedicht kan een dichter in een keuken of kelder een suprematie opeisen. Fabre wist op basis van vorige edities dat de paradoxen niet kunnen uitblijven, dat er grote spanningen kunnen ontstaan. Daar komen brokken van. En precies dergelijke uitdagingen wist Fabre naar zijn hand te zetten. Dat ervoer ik toen hij sprak over de integratie van een Gezelle-gedicht. Ik herinner mij zijn "Theezakjeskamer". Daarvoor hebben we een kelder laten vollopen met water. Dat idee is ontstaan op een morgen in januari 1995 toen Jan Fabre met zijn assistent bij ons thuis thee zat te drinken. Plotse-ling vraagt hij mij of ik niet voor duizend theezakjes kon zorgen. "Ik ga daarin mijn pasfoto bergen en we gaan die zakjes aan het plafond hangen in een kelder en die kelder laten we vollopen met water. Dat gaat een enorm effect hebben en we zetten dan in die kelder een klein venstertje open waar wat wind doorkomt. Die bewegende thee-zakjes worden mijn "Schrijverkens." Jan Declair draagt het gedicht "Het Schrijverke" van Gezelle voor. Sommigen zullen voor die inter-pretatie zeer kritisch zijn; zelfs verontwaardigd: de laatste verzen worden "uitgestotterd".

Woord en beeld vloeiden vier maanden later letterlijk in elkaar. Voor mij persoonlijk was die "Theezakjesruimte" een van de mooiste, een van de meest beklemmende realisaties in Watou.

Al die kunstenaars, hebben die ook invloed uitgeoefend op de dichter Mandelinck?

Via al die contacten heb ik mijn laatste twee bundels in een heel andere context dan mijn vorige publicaties kunnen situeren. De dicht-bundel 'Schemerzones' evoceert de relatie tussen een moeder en een

kind in een vluchtelingenkamp in Kenia. Die moeten zien in leven te blijven in de moeilijke context van ziekte en hongersnood. Mijn dochter werkte in dat kamp als Arts zonder Grenzen en bij een telefoongesprek hoorde ik die kinderen daar letterlijk sterven op haar schoot. Dat heeft zo'n grote indruk op mij gemaakt dat ik mij al schrijvend rechtstreeks

tot de wereld heb gericht.

Door mijn contacten met beeldend kunstenaars uit Servië, Kosovo, Kameroen, Ethiopië ... is mijn laatste bundel 'Lotgenoten' ontstaan. Hier wordt niet meer het accent gelegd op de beperkte relatie tussen een moeder en een kind, maar wordt de hele wereld opengebrouwen. Het eerste deel noem ik 'Buiten de Grenzen'. In de wereld die ik toen in mijn hoofd had waren er geen grenzen meer, heel de wereld werd opengebrouwen door oorlogen, genociden, verkrachtingen, kindsoldaten, hongersnood. In dat eerste deel is de gruwel een constante. Die harde werkelijkheid heb ik dan wel een beetje geneutraliseerd door een soort medeleven, een soort mededogen te integreren. Ik heb mij opgesteld als lotgenoot, en zelfs op een bepaald moment als bondgenoot van die verschopten.

In het tweede deel gebeuren er enkele thematische verschuivingen; er wordt een soort maatschappelijk discours ingeleid door het feit dat de onderkant van onze maatschappij als het ware in de bundel binnensijpelt. Ik denk bijvoorbeeld aan fraude, het misbruik van kinderen en pubers, financiële malversaties... Het is ook meer onze wereld, vandaar de titel: 'Binnen de Grenzen'. Die grenzen situeren zich niet rond Aartrijke, Vlaanderen, West-Europa, maar diep in onszelf. Er gebeuren ook dingen waarmee we op de een of andere manier tot klaarheid moeten zien te komen en dat is niet altijd even eenvoudig. Naar het einde van de bundel is er een spoor getrokken naar een "open wereld", naar een paradijselijke wereld, maar ik weet niet of die wel bestaat.

Een soort van paradise regained, eerst was het paradise lost, om het met Milton te zeggen?

Paradise regained. Oké... Je moet toch altijd een lichtpunt proberen te zoeken, hoe somber de wereld ook is, hoe somber de ervaringen ook zijn.

In "Lotgenoten" staat er ook een gedicht over een potvis. Eigenaardig!

Die potvis staat voor de hulpeloosheid. Een potvis die aanspoelt op een strand ligt daar compleet hulpeloos. Ik heb ooit een aangespoelde potvis in Oostduinkerke gezien. Een potvis is eigenlijk een verdwaalde, hij is de weg kwijt, hij ligt daar te sterven. En dan wordt hij leeg gelepeld: want ik situeer die niet in Oostduinkerke maar op een of ander strand waar mensen honger lijden.

Ik schrijf geen gemakkelijke poëzie. In mijn vorige bundels schreef ik wat toegankelijker. Ik heb het daar met Leonard Nolens nog over

gehad. Hij beweerde dat ik vroeger wat breedvoeriger schreef en daardoor ietsje toegankelijker. Langzamerhand werd mijn poëzie door contacten met kunstenaars (o.a. Roger Raveel en Dan Van Severen) "geserreerder". Mijn zinnen worden herleid tot ellipsen en ik heb zelfs de grammatica wat aangetast, neologismen ingeschoven... Ook vormelijk is er een evolutie, eerst hanteerde ik het kwatrijn, later de terzine om die concentratie makkelijker te kunnen bereiken. Maar ik heb het daardoor de lezer inderdaad wat moeilijker gemaakt.

Mag ik in dit verband even verwijzen naar Pierre Reverdy, mijn lievelingsdichter. Hij is een dichter die heel compact schrijft, die beïnvloed werd door het kubisme. Ik waardeer ook René Char en de Nederlander Gerrit Kouwenaar die ik vaak in Watou bracht. Een seigneur. Die dichters helpen indirect je schrijvende hand een elan geven.

Ik probeer de dingen ook zo scherp mogelijk te observeren, zo scherp mogelijk visueel naar mij toe te halen. Ik beleef de wereld in hoofdzaak vanuit de visualiteit, die ik dan in de gedichten probeer uit te werken aan de hand van uitgescherpte, snijdende metaforen.

"Lotgenoot", is dat een neutrale term?

Voor mij is dat geen neutrale term. Uiteindelijk ben ik lotgenoot, zijn we allemaal een beetje lotgenoten. We delen op de een of andere manier het lot van de anderen, de slachtoffers, wij proberen die mensen te begrijpen, hen te helpen met de beperkte middelen waarover wij beschikken. Alles herhaalt zich continu in onze wereld, kijk maar naar Gaza, Irak, Afrika.

Ik heb kunstenaars ontmoet die letterlijk uit de oorlog kwamen, ik heb veel vluchtelingen onder de kunstenaars gekend, jonge artiesten die de sporen droegen van kindsoldaten. Hallucinerend. Ze hebben mij geïnspireerd. Ik kon niet anders dan daarover schrijven. Ik moest die contacten uitschrijven. In relatief korte tijd is de bundel tot stand gekomen.

Nochtans zit er een periode van vijf jaar tussen je laatste bundels.

Dat klopt, vijf jaar, omdat ik gewoon geen tijd had om te schrijven. Ik werd opgeslokt door die poëziesomers. Mijn vrouw en ik hebben in Watou dag en nacht gewerkt. Schrijven was toen een keiharde opdracht. Er waren bepaalde periodes dat ik de ervaringen opspaarde, dat ik me liet doordrenken door wat rond mij gebeurde. Je laat dat rijpen en later haal je het naar boven, je laat het chambreren en uiteindelijk "giet" je het dan uit in vele verzen.

Ik ben nu mijn "Watou-journaal" aan het schrijven, maar ik hunker er alweer naar om poëzie te schrijven. Ik heb mij de plicht opgelegd om

een soort tussenpauze te creëren omdat ik vrees anders mezelf te herhalen. Ik wil een afstand scheppen tussen datgene wat net geschreven is en wat in de toekomst nog moet geschreven worden. Bij mij gebeurt het schrijven altijd cyclisch, in reeksen. Als ik een reeks af heb, dan ben ik toe aan een tussenpauze, een "radiostilte".

Hoe is de bundel Lotgenoten ontvangen? In Vlaanderen en Nederland?

Over het algemeen is de kritiek goed. De meest fundamentele kritiek kwam uit Nederland, o.a. in Meander, vier à vijf bladzijden. In Nederland hebben ze de essentie gevat. De Morgen evalueerde de bundel positief: vier sterren. Ook heel wat dichters hebben mij geschreven. De bundel is dus goed ontvangen, maar kritiek en recensies moet je toch kunnen relativiseren.

Is wat je nu geschreven hebt geëngageerde literatuur?

Die poëzie is mij opgedrongen, ik kon er niet aan weerstaan, ik moest die uitschrijven.

Er zit geen boodschap in?

Boodschap... ik weet het niet. Er staan heel harde verzen in de bundel: een pure weergave van de werkelijkheid. Men zegt soms dat de dichter de werkelijkheid 'liegt', maar ik heb hier een poging gedaan om de werkelijkheid waarheidsgetrouw voor te stellen. Wat mijn dochter in dat Afrikaanse vluchtelingenkamp heeft meegemaakt, daarvan ben ik de scribent geworden. Ook wat die kunstenaars in Servië en Kosovo en andere landen als kindsoldaat of vluchteling hebben meegemaakt is werkelijkheid. Wij hebben over die gruwel harde discussies gevoerd met de betrokkenen zelf. Er was geen enkele afstand meer tussen ons en zo werden wij dan echt lotgenoten en zelfs bondgenoten.

Maar goed, schrijven en zeer zeker poëzie schrijven is voor mij levensnoodzakelijk. Ik ben altijd bezig, ik ben een nachtwerker en in die stilte kom ik aan mijn schrijftafel tot rust.

Overdag ga ik vaak hier in de buurt in de bossen wandelen. Dat is iets totaal nieuws voor mij. Vroeger was mijn wereld heel horizontaal: de vlakte van de Westhoek. Nu word ik geconfronteerd met de bomen, met het verticale. Je wordt gedwongen omhoog te kijken. Als ik hier in een bos loop, dan voel ik mij een dwerg en dat fascineert mij. In de Westhoek werd ik, vooral in de winter, als het ware in de grond gezogen, in die grote modderige vlakte van zwarte klei. In de zomer kon

je dan wel tussen de tarwevelden wandelen, maar je stak er toch nog altijd boven uit. Hier heb ik het gevoel dat ik op de onderste sport van de ladder sta en gedwongen word naar boven te kijken. Dat verticalisme, die nieuwe dimensie heb ik hier ontdekt.

Is Aartrijke de laatste halte?

Misschien wel, maar je weet toch nooit in het leven.

Wat mij enorm stoort, en jullie nu waarschijnlijk ook, is dat vreselijk drukke verkeer hier in de straat. We leven in een konijnenpijp van fijn stof...

Maar goed, ik kan mij gelukkig nog in de stilte van mijn kamer aan de achterzijde van het huis terugtrekken om te schrijven en mijn lievelingsstad Gent vereer ik af en toe met een bezoek. Ook de zee heeft voor mij een ontgrenzend effect.

Gwij Mandelinck, hartelijk bedankt voor dit interview

Gwij Mandelinck (Wakken, °1937)

Stichter en artistiek leider van 28 Poëziezomers Watou.

Lid Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde

Publicaties:

- *Het oogbad, Orion, Brugge 1971*
- *De wijzers bij elkaar, Orion Brugge 1974*
- *Billy Bal en de rode ballons, Lannoo, Tielt, 1974*
- *De Westhoek, een beeldend verhaal, Lannoo, Tielt 1979*
- *De droefheid is in handbereik, Lannoo, Tielt, 1981*
- *Van lied en steen. Brieven aan Willem Vermandere, Lannoo, Tielt, 1983*
- *De Westhoek, vijfmaal, Historia, Brussel 1985*
- *De Buitenbocht, Lannoo, Tielt, 1989*
- *Dwangschrift, gelegenheidsuitgave, Desmet, Wakken 1997*
- *Overval, De Arbeiderspers, Amsterdam, 1997*
- *Schemerzones, De Arbeiderspers, Amsterdam, 2009*
- *Lotgenoten, De Arbeiderspers, Amsterdam, 2014*

Prijzen:

- *Prijs van de Vlaamse Poëziedagen*
- *Prijs voor poëzie van West-Vlaanderen*
- *Merghelynckprijs*
- *Yangprijs*
- *Prijs van de Vlaamse Provincies*
- *Guido Gezelleprijs*
- *Maurice Gilliamsprijs*
- *G.H. 's Gravesandeprijs van de Jan Campert-stichting (Nederland)*
- *Gulden Boek 2001*
- *Tweejaarlijkse PEN-Prijs 2003*
- *Gulden Spoor voor Culturele uitstraling 2009*

Gedichten van Gwij Mandelinck

PIJNBANK

Je strijkt. Terwijl je voet naar binnen staat
gedraaid, lijk je ingekeerd te zijn.
Zodra je mij bedreigt gaan neus en lip omhoog.
Die geven tanden bloot. Je hoofd wordt rood

en je besprenkelt breed het pak
waarin ik zat. Je heetste binnenkant
komt stomend op mij neer. Een pijnbank
is die plank, je zet mij naar je hand.

Uit 'Overval'

VERLIES

Er zit een dreiging in de wallen onder onze ogen
en op de bedrand hebben wij onszelf
met moeheid zo belogen dat er onverwacht
wat aarzeling ontstaat, een nacht die liefde overslaat.

Wij leggen ons - ontmaskerd als een paar - de afstand op,
die egels met hun stekels prikken voor elkaar.
Zo wennen wij aan een verlies dat lijkt
op wat ons bij het bukken uit de zakken glijdt.

Uit 'Overval'

AFSTAND

Wanneer wij botsten is mij van
zijn hoofd het hardste niet ontgaan.
Hoe klein die ook zou zijn, er was geen barst
te slaan. Ik greep zijn pols.

Ik beet. Hij liet begaan.
Hij aaide mij en zei mijn naam.
Ik werd zijn zoon, een maat te groot;
geen hand die om de mijne sloot.

Uit 'Overval'

DAT KLEMMEN

Dat klemmen als twee glazen
in elkaar, verschuiven van

geluiden, zich wringen op
gevaren af te breken, dat bezeren

- als het moet - zo moeilijk
thuis te brengen en bij het

wrikken heen en weer de vaatjes
springend in het bloed.

Uit: Schemerzones

KINDSOLDATEN

2

Camouflage: een kroon van mos,
wenkbrauwen, haar van rupsen.

Met zaadpluimen gevleugeld
vertrappen ze de vallen.

Geen sluippad te beschrijven:
langs kinnen loopt verkleurde inkt.

Van insecten hebben ze het
heftig steken, het haastig sterven.

Uit : Lotgenoten

CONCOURS TROPICAL

Ze lopen in een rij: kommen
hoog gestapeld op het

hoofd, tongen op
de kin. Even uit even-

wicht: een oproer van ellebogen.
Splinters in het gezicht.

Er wordt gedobbeld met de scherven,
men kijkt elkaar de ogen uit.

Uit : Lotgenoten

PECHSTROOK

Ze sluipen lenig, wervels als
scharnieren ingesmeerd;

ze laten vingers op
de mond verzwijgen

wat ze vrezden; hun sporen
weggeschreven: kalk van geel

tot wit in zand verdwenen.
Verderop eigen voeten in de weg.

Uit : Lotgenoten

CHALEUR

Uit dorpen verdreven. Boven
hen aasvogels, vuurvreters

de vleugels glad geslepen:
een stuifwolk van as.

Stappen tellen in verloren
grond. Onder druk

van hitte heft men schalen, beeft,
elke druppel gemorst gemis.

Uit : Lotgenoten

Book on the hill

door Hans Vanhulle

Mijn strijd door Karl Ove Knausgard

Na de vier tot nu toe vertaalde delen gelezen te hebben van Karl Ove Knausgards ego-cyclus "Mijn strijd", die nu al een kleine 2000 bladzijden beslaan, vind ik het tijd om even een globale indruk te ventileren. Vooropgesteld dat de lezer bereid is om tijd vrij te maken om dit vrij unieke project van introspectief schrijven te omarmen, beveel ik hem of haar dan ook graag aan om deze lange rit uit te zitten. Je wordt er voor beloond.

In tegenstelling tot memoires van culturele iconen met vele "in-crowd"-referenties, zijn deze boeken van Knausgard (°1968) de neerslag van een in wezen alledaags leven, waarop weliswaar een buitengewoon grote fotolens staat om het geheel te kunnen vastleggen tot in zijn kleinste idiosyncratische details en wederwaardigheden. Dit maakt de verhaallijn tot iets unieks en heeft een aanzuigend effect op de lezer. Men leest maar door en door. De cadans die Knausgard weet te bereiken werkt verslavend. Hij bouwt het kleine zo uit tot het overweldigend en betekenisvol wordt. Hij bezweert het leven in de details, die hij bloemrijk weet te verwoorden tot in hun kleinste tactiele en visuele componenten. De blurb van de boeken maakt zelfs gewag van een ruwe Noorse Proust.

De cyclus vind ik het sterkst in de eerste drie delen, waarin respectievelijk de dood van zijn vader (deel 1, Vader), zijn gezinsleven en schrijverschap in Stockholm (deel 2, Liefde) en zijn jeugd jaren in Tybakken, zuid-Noorwegen (deel 3, Zoon) aan bod komen.

Dominant aanwezig en pijnlijk openhartig verwoord is het beeld dat Knausgard ons van zijn vader ophangt. De vaderfiguur hangt als een schaduw boven Karl Ove's jeugd. In zijn vele woede-uitbarstingen

gedraagt hij zich als een losgeslagen, ongeleid projectiel zonder enige bezinning, dat voor het minste explodeert. Angst en afkeer voor de man beheersen het leven van Knausgard. De drankzucht waaraan zijn vader zou ten onder gaan was toen nog niet in het spel, die zou pas volgen toen het gezin Knausgard desintegreerde en zijn vader naar Noord-Noorwegen verhuisde. Daar zouden Karl Ove en zijn broer Yngve samenkomen om de begrafenis van hun vader te regelen en de dronkenmansstal die hij achterliet op te ruimen. Dit opruimen brengt als een bliksemflits het vertroebelde vaderbeeld terug, een beeld dat nauwelijks te verhapstukken blijkt nu er geen gesprek meer mogelijk is om de pijn van het verleden te bezweren. Het is misschien wel de voornaamste reden waarom deze gehele cyclus tot stand kwam; het stigma van het uit balans gebrachte vaderbeeld dat zich diep drukt in de ziel van Knausgard wil hij transfigureren naar literatuur, naar een geheel dat bevattelijk, afgerond en aanvaardbaar lijkt om erop terug te blikken.

In het tweede deel "Liefde" leren we Knausgard kennen als verantwoordelijke vader en "family-man" die bij de opvoeding van zijn drie kinderen absoluut wil vermijden om in de valkuilen te trappen waarin hij zich in zijn eigen jeugd bevond. Hij doet ons minutieus kond van zijn huiselijk leven in een even laconieke als onthechte stijl. Dagelijkse huishoudelijke plicht en sleur vechten om voorrang met zijn schrijverschap en hang naar afzondering. Het geeft tevens een inkijk in hoe het leven van een "nieuwe man" eruitziet, een rolmodel dat in Scandinavië veel eerder ingang vond dan in onze contreien. Leuk om lezen zijn tevens de passages waarin hij zich met zijn vriend Geir aan enkele "highbrow"-bespiegelingen waagt. Dit brengt nog wat extra pigment in het verhaal.

Het derde deel "Zoon" zorgt voor de omkadering van het eerste deel "Vader". Het schetst de kinderjaren van Knausgard in een vlot toegankelijke, rechttoe-rechtaan stijl zonder veel diepgaande filosofische bespiegelingen, maar met een meesterlijk opgebouwde psychologische spanning die onderhuids nazindert.

Deel vier, "Nacht" omvat de adolescentiejaren van Knausgard. Nacht refereert aan de arctische winter met zijn lange monotone duisternis in Noord-Noorwegen, waar Knausgard een job als hulpleraar in een middelbare school aanvaardt voor één jaar, in de hoop er zijn schrijverscarrière op de rails te krijgen. Die kleine autarkische gemeenschappen op of boven de poolcirkel hebben veelal de gewoonte dat men zich er laveloos zuipt om de eindeloze duisternis te vergeten. Knausgard beschrijft gedetailleerd zijn omgang met de locals in diverse drinkgelagen en vertelt oeverloos over wat elke jonge man boeit:

vrouwen, de tegencultuur van toen en de alternatieve muziekscène. Maar alles bij elkaar vond ik deel vier van de cyclus niet zo sterk als wat eraan voorafging .

Wat Knausgard voor ons nog in petto heeft in de twee laatste delen van zijn zesdelige cyclus blijft alsnog een open vraag. Die moeten alsnog vertaald worden op het moment dat ik dit schrijf.

Karl Ove Knausgard werd geïnterviewd door een empathische Anna Luyten in de Gentse Vooruit op 6 november 2012. Aan belangstelling ontbrak het toen niet, het publiek daagde massaal op. Knausgard is een hype, ook ver buiten Noorwegen.

cfr. televisiedocumentaire "De strijd van Knausgard" - (Sverige Television, 2011) - 60' - NPO - in de reeks "Het uur van de wolf" - Do. 6 februari 2014 - Ned. 2

De eerste zin

door Roland Ranson

"Het volk heeft me wel het meest verrast."

uit **Daar is hij weer** van Timur Vermes, uitg. 2013 De Bezige Bij Antwerpen

Beste lezer, zo'n eerste zin roept al onmiddellijk de beginregels van het mooie strijdlid van de Italiaanse socialisten bij mij op, de oproep aan het volk:

*Avanti popolo, alla riscossa,
Bandiera rossa, Bandiera rossa
Avanti popolo, alla riscossa,
Bandiera rossa trionferà.*

Het lied dat hulde bracht en brengt aan de rode vlag zongen we, althans sommigen onder ons, tijdens menige studentenbijeenkomst in de woelige periode van mei 1968. En nee, wij zongen het niet uit ideologische starheid, niet uit politieke betweterij; het werd uit volle borst gezongen uit sympathie met de onderdrukte medemens in een

sfeer van 'arbeiders en studenten één front!' Ik denk met berustende melancholie terug aan deze tijd van zweverige naïviteit en missionaire wereldverbetering. Ondertussen lijkt het biefstukken-socialisme, gelukkig maar, helemaal op z'n retour. Maar, en dat moet ons toch enigszins verontrusten, in de linkse hoek is het oorverdovend stil geworden, iedereen heeft waarschijnlijk te veel te verliezen of denkt zeer diep na over hoe het nu verder moet. Laten we toch maar goed opletten dat we onze verzorgingsstaat niet helemaal aan de entrepreneurs te grabbel gooien, want in de kortste keren is het devies 'Erst das Fressen und dann die Moral' opnieuw aan de orde.

Il popolo, in het Frans 'Le peuple', de krant die we zo vaak hoorden vernoemen omwille van haar revolutionaire, opzweepende commentaren in het onvolprezen krantenoverzicht op de radio in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw. De stem van socialistisch Wallonië, ook toen al een pleonasme, zou gehoord worden tot in de kleinste uithoeken van Vlaanderen. Elke dag opnieuw werd de terechtstelling van het patronaat geëist en aan rechtse regeringen werd om de week de totale oorlog verklaard. Hiervan waren Vooruit en Volksgazet de zachtgekookte Vlaamse eitjes. Om helemaal te zwijgen van Het Volk, de krant van de christelijke werknemer, omwille van zijn braafheid en gezagsgetrouwheid 'het volkske' genoemd. Ook deze laatste helaas in 2008 ter ziele gegaan en opgeslorpt door Het Nieuwsblad, de krant met de prentjes.

En om wat uit te blazen kon men dan indertijd nog terecht in het Maison du peuple ofte het Volkshuis, het sociale ontmoetingshuis waar in een coöperatieve geest pinten werden gedronken tegen 'proletarische' prijzen. Ook dit is vandaag de dag, helaas of gelukkig maar, voor het grootste gedeelte folklore geworden.

Bestaat het volk dan niet meer?

De grote massa, die zich onderscheidt van de personen van rang en stand is niet meer. En dat zou wel eens kunnen te danken zijn aan die politieke partijen die er altijd naar gestreefd hebben de mens, de lagere stand, het volk dus te verheffen niet alleen op materieel, maar ook op cultureel en moreel vlak. En daar dit zo goed geslaagd is, heeft het volk dan maar besloten zichzelf op te heffen. Het volk bestaat wel nog, alleen, het volk beseft dat niet. Het volk is zijn stem, zijn macht kwijt waardoor het nu zwijgend en vanaf de kant toekijkt en alleen nog fungeert als willoos stembree, gemanipuleerd door haar natuurlijke vijanden.

Het volk merkt niet hoe voor haar stekeblinde ogen in ijtempo haar graf wordt gegraven en zal zich moeten reppen om zichzelf opnieuw uit te vinden. In de (nabije) toekomst zal moeten blijken of dit volk mij nog het meest verrast heeft.

SPIEGEL

Nog even
blijf ik leven
in mijn kind.
Zij is mij
ik ben haar.
Alleen,
zij weet het niet.
Zij heeft geen tijd
voor dromerij.
Haar kleine meisje
is een beetje haar,
een beetje mij.
Zij weet het niet.
Zal zij ouder,
wijzer, teder
voelen wat ik voel,
weten: zij is weg
en toch, zij blijft
in mij nog leven.

Riet Vanhaecke, uit 'Spiegel'

De verjaardag

door Bart Madou

Etty 100

“Vooruit dan maar!”

Met deze woorden begint Etty Hillesum op zondag 9 maart 1941 haar dagboekantekeningen. *“Vooruit dan maar! Dit wordt een pijnlijk en haast onoverkomelijk moment voor mij: het geremde gemoed prijsgeven aan een onnozel stuk lijntjespapier.”* Elf dikke cahiers met lijntjespapier zou ze in de komende twee jaar volschrijven. Op dinsdag 13 oktober 1942 begint ze haar dagboek met *“Ik maai wild met een klein potloodje in het rond als met een zeis, maar kan de vele groeïssels van mijn geest niet vellen.”* En ze eindigt die dag met de bekende, haast profetische zin *“Men zou een pleister op vele wonden willen zijn.”* In die laatste periode is ze ook ziek geworden en zijn er geen dagboeknotities meer. Stopte ze ermee? Of is dat laatste cahier, net als het zevende, verloren gegaan? Wij weten het niet, hoe dan ook aantekeningen die zo'n twee en een half jaar in beslag nemen, zijn voor ons een van de sterkste getuigenissen van humanitas uit de XXe eeuw.

Etty Hillesum (1914-1943) werd geboren te Middelburg in een Joods-Nederlandse familie. Haar vader Louis was leraar klassieke talen en haar moeder Riva Bernstein was een Russische Jodin. Etty had nog twee jongere broers: Jaap en Mischa. Deze laatste was erg muzikaal en speelde voortreffelijk piano. Als Etty 10 jaar oud is gaat ze met de rest van het gezin in Deventer wonen. Als ze 18 jaar oud is, vertrekt ze naar Amsterdam om er rechten te studeren, zeven jaar later studeert ze af, maar intussen studeert ze ook Slavische talen. In 1937 huurt zij een kamer bij Han Wegerif, een weduwnaar, 17 jaar ouder dan Etty, voor wie zij aanvankelijk de huishouding wat verzorgde, maar met wie ze ook een verhouding kreeg. Zij bleef bij Han wonen tot aan haar vertrek naar Westerbork in 1943. Via een andere huurder komt ze terecht bij de handleeskundige Julius Spier, hij is dubbel zo oud als Etty en wellicht de belangrijkste persoon in haar leven, zeker wat betreft haar spirituele ontwikkeling. Het is Spier die haar overhaalt om, als een vorm van therapie, een dagboek te schrijven, waarin ze haar persoonlijke, innerlijke ontwikkeling beschrijft, analyseert als het ware. In het dagboek lezen we ook veel over de wijze

waarop de anti-Joodse maatregelen bij de Joden zelf zijn overgekomen.

Op 7 september 1943 wordt het gezin Hillesum, zonder haar broer Jaap, vanuit Westerbork op transport naar Auschwitz gezet. Ze weet nog een briefkaart uit de trein te gooien, de kaart werd gevonden en aan de geadresseerde, Christien Van Nooten, een huisvriendin van de familie Hillesum, bezorgd. We lezen erop: *"Christien, ik sla de Bijbel op op een willekeurige plaats en vind dit: de Heere is mijn hoog vertrek. Ik zit middenin een volle goederenwagon op m'n rugzak. Vader, moeder en Mischa zitten enige wagens verder. Het vertrek kwam toch nog vrij onverwachts. Plotseling bevel voor ons speciaal uit Den Haag. We hebben zingende dit kamp verlaten, vader en moeder zeer flink en rustig. Mischa eveneens. We zullen drie dagen reizen. Dank voor al jullie goede zorgen. Achtergebleven vrienden schrijven nog naar A'dam, misschien hoor je iets? Ook van mijn laatste lange brief? Tot ziens v. ons vieren. Etty."*

Haar ouders zijn wellicht onmiddellijk bij hun aankomst vergast, Etty zou volgens het Rode Kruis eind november 1943 vermoord zijn, haar broer Mischa stierf waarschijnlijk op 31 maart 1944.

De cahiers met haar dagboeken had Etty achtergelaten bij haar huisgenote Maria Tuinzing, met de vraag, mocht ze niet terug keren, haar geschriften door te geven aan de journalist Klaas Smelik sr. om ze te publiceren. Met Klaas Smelik sr. heeft Etty overigens gedurende een half jaar een affaire gehad. Zijn dochter, Jopie, goed bevriend met Etty, tikte het manuscript over en Klaas bood dit typoscript aan verschillende uitgevers aan die evenwel geen interesse toonden want 'te filosofisch'; dat was in de jaren '50 en '60 van vorige eeuw.

Pas in 1979 wist de zoon van Klaas Smelik sr., Klaas Smelik jr. een uitgever te overtuigen en zo verscheen in 1981 '*Het verstoorde leven*', het was een selectie uit de dagboeken van Etty Hillesum. De ontvangst was nu overweldigend. In 1986 verscheen de integrale editie onder de titel: '*Etty: De nagelaten geschriften van Etty Hillesum*'. Opzoekingswerk zorgt ervoor dat elke nieuwe uitgave ook een stuk nieuwe informatie bevat. De nagelaten geschriften van Etty Hillesum werden intussen in 18 talen vertaald.

Onder de hemel is men thuis

door Bart Madou

Nacht. De man kijkt uit het venster. Hij ziet het zwiepen van de takken van de appelboom. De boom draagt geen bladeren meer, slechts één appel hangt bijna aan de top. Half opgegeten. Het werk van de merel. De man kijkt weg van de appelboom. De maan. Verder niets: de maan en de appelboom en takken die trillen in de wind. De stilte. De man.

De maan is oeroud, denkt hij bij zichzelf. Zeker meer dan een eeuw. Een eeuw, soms kan er net een mensenleven in één eeuw, soms drie, zoals dat van haar. Zij zou er dertig geworden zijn, hij is nu het dubbele. Een heel leven zonder haar.

En daar de wolken, donkere vlekken in de nacht. De wolken voor de maan. 'Maan achter mijn venster, maanlicht op mijn papier, en ik die ik wil zijn.' De eerste woorden uit haar dagboek, de man kent ze uit het hoofd, hij hoeft de lade niet te openen, maar doet het nu toch. Jij die jij wou zijn. Je bent het niet geworden, de maan heeft je overleefd. Op een dag, halfweg januari, heeft hij een appelboom geplant. Zijn takken omarmen de lucht. Haar graf in de lucht.

Herfstnacht. Je was haar vriend. 'Voor het leven', de laatste woorden van één van haar brieven aan jou. 'Voor het leven?' lachte je later. 'Hmm' zei ze, haar mond nog vol appel. Twee herdersjongetjes in een alpenweide, de lucht over hen uitgespannen, zij keek zo goeiig die hemelse dag. 'Misschien kunnen we hier blijven?' mijmerde je. 'Het moge zo zijn' psalmeerde zij. Je beet in haar appel.

De merel komt nu elke dag, een dier dat schichtig pikt in de appel. Hoe lang nog? Een merelleven? Haar laatste brief heb je nooit ontvangen. Die was er wel. 'Ik ga je spoedig schrijven'. De brief is nooit gekomen, wat kwam waren de dagen, de nachten en elk jaar was er de appelaar in bloei. De appels en de merel.

De man sluit het venster, sluit de stilte op in de kamer en neemt de schriften, hij opent ze niet, hij gaat met zijn vingers over de kaft. Zijn dubbelleven tegenover het hare. De eenmaligheid van een leven. Het veelvuldige van haar woorden, ze zingen langs de sterren, dansen tussen de takken van de appelboom.

In haar woorden woon ik.

Zo?... Zo goed?... Nog wat luider?...
Kunnen ze me zien? Alleen horen?
Wat zeg je?... Alleen die daar?...
Ja, goed, dat is voldoende. Test... test... O, hallo!

Sorry hoor, ik wou je niet laten schrikken. Het is de eerste keer dat ik op deze manier het woord neem, moet je weten. En ja, het voelt nog wat onwennig.

Ik stoor toch niet, hoop ik? Anders zeg je het maar, dan verdwijnt ik weer...

Maar zie je, ik moet je iets belangrijks vertellen. Nou ja... dat denk ik toch. Mij lijkt het in elk geval belangrijk. Zeker voor jou.

In een vorig leven – 't is te zeggen: tot vorige week, eigenlijk – was ik doctoraalstudent.

Al meer dan vier jaar lang hield ik me dag in, dag uit bezig met...nou ja, dat doet er eigenlijk niet toe. Je zou er vast niets van snappen.

Pas op: daarmee bedoel ik niet dat je niet verstandig genoeg bent hé. Absoluut niet, begrijp me niet verkeerd! Maar je moet al een beetje een vakidoot zijn in mijn domein om het te begrijpen. Of er, zoals ik, enkele jaren lang mee opstaan en gaan slapen. Wat ik dus effectief deed.

De eerste jaren vond ik het best boeiend, allemaal. Heel erg boeiend, zelfs. Het was om zo te zeggen mijn passie. Tussen ons gezegd en gezwezen: ik droomde al van publicaties in gerenommeerde tijdschriften en zelfs – stiekem – van Nobel- en andere prijzen.

Ja, ik weet het, klinkt een beetje arrogant. Of naïef. Want dat was ik wel.

Maar goed: ik heb er me echt "in gesmeten", zoals ze zeggen. Dat kwam vooral doordat ik zo'n goeie mentor had, die me heel erg motiveerde. Aanvankelijk toch.

Elke maand ging ik bij hem langs om samen mijn werk door te nemen. Dan overstelpte hij me met suggesties en adviezen, en ging ik weer met opgeladen batterijen aan de slag.

Ook met mijn collega-doctorandi klikte het opperbest. We bestudeerden dan wel zeer uiteenlopende onderwerpen, maar regelmatig wisselden we notities uit om elkaars werk te becommentariëren. Een vorm van kruisbestuiving, zeg maar. Uitermate vruchtbaar, trouwens.

Maar zowat een jaar geleden begon alles te veranderen. Mijn collega's vroegen me steeds minder om advies, en bedachten anderzijds al maar betere excuses waarom ze mijn werk niet hadden gelezen. Ook gebeurde het regelmatig dat ik hen van op de gang hoorde praten en lachen, zoals we vroeger samen deden. Maar zodra ik het lokaal binnentrad, verstomde het gelach en ging iedereen weer met een ernstige blik aan het werk.

"Ze lachen me uit," stelde ik verbitterd vast. Ik kon alleen maar concluderen dat ze mijn werk dermate inferieur vonden, dat ze besloten hadden me links te laten liggen.

Dat vermoeden werd nog versterkt toen ook mijn mentor me in de steek liet. Ik dacht net dat ik een baanbrekende ontdekking had gedaan en op het punt stond een grote doorbraak te realiseren; maar ik kreeg zelfs de kans niet, mijn onderzoeksresultaten met hem te bespreken.

Hij had intussen enkele nieuwe doctoraalstudenten, en leek enkel nog oog en tijd te hebben voor hen. Onze afspraken werden keer op keer uitgesteld en op mijn e-mails antwoordde hij steevast met "Werk maar verder, we bekijken het later wel."

Ik maakte me steeds meer zorgen, twijfelde steeds sterker aan de kwaliteit van mijn werk. Ik begon me voor te stellen, hoe ik als enige zou falen bij de verdediging van mijn doctoraalscriptie, en hoe vernerderend dat wel zou zijn. Stilaan namen dergelijke gedachten de controle over mijn leven. Ik sliep niet meer, verloor mijn motivatie, boekte geen resultaten en kreeg geen zinnig woord meer op papier.

Mijn ellende zwol steeds verder aan en de situatie werd alsmaar uitzichtlozer. Dat duurde zo tot vorige week. Vorige week woensdag, om precies te zijn. Toen werd het me allemaal te veel. Ik besloot er een eind aan te maken. Gedaan. Finito. Schluss.

Oh, trek het je niet aan... Het valt best mee, hier aan de "andere" kant. Alleen dat spoken heb ik nog niet helemaal onder de knie, maar goed....

Eén van de aangename bijkomstigheden van dit leven – als je het zo mag noemen – is dat je alles kan zien en horen, wat op aarde gebeurt. Best boeiend om je eigen begrafenis mee te maken, moet ik zeggen. Heel verhelderend soms. Vooral als je ziet wie totaal onverwachts wél komt opdagen, en wie anderzijds uitblinkt door afwezigheid. Maar dit terzijde.

Ik moet bekennen dat ik in een wat wraakzuchtige stemming was, die dag. "Pay-back time", dacht ik, alsof mijn dood voor sommigen de ultieme straf was. En ja, het streefde mijn ijdelheid toen ik mijn mentor tot een collega hoorde zeggen dat hij zich wat schuldig voelde. "Net goed!", dacht ik, "Je verdiende loon!".

Maar ik had mezelf voor de kop kunnen schieten – als ik dat niet al had gedaan – toen ik hem verder hoorde gaan: "Echt zonde, zo'n natuurtalent".

Mijn werk was werkelijk opzienbarend, meende hij. Ze zouden er nog van horen, daar was hij zeker van. Mijn collega's, wist hij, hadden zoveel ontzag voor me, dat ze zich minderwaardig voelden en me niet meer durfden lastig vallen met hun middelmatig werk. Zelf kon hij trouwens ook niets zinnigs meer bijdragen tot mijn onderzoek. Ik zou het wel alleen redden, had hij gedacht.

Maar hij had moeten weten, besefte hij achteraf, hoe eenzaam het is aan de top, en hoe ondraaglijk het wellicht voor me was, plots te beseffen dat ik geniaal was...

25-4-2013

Verwilderd

door Staf de Wilde

Kunst en haar verantwoordelijkheid

De allereerste opdracht van een kunstenaar is schoonheid te scheppen. Tot hier ga ik akkoord met de beslissing van Borremans om toch naar Tel Aviv te trekken.

Het gevaar van de esthetische benadering is dat ze leidt tot esthetisme en dat heeft alles weg van een drug die je wegvoert van de wereld.

Mijn voorkeur gaat naar kunstenaars die ofwel iets diepers raken dat universeel is en de oppervlakkige beschouwing overstijgt, ofwel werken produceren die onze wereld reflecteren en zo nodig aanklagen. Werken die getuigen van betrokkenheid en engagement.

Ik deel de mening van Alain Platel: als je niet kan komen tot een globale boycot dan moet je ook geen privé-boycotje opzetten maar naar Gaza en de Westbank gaan. Dat wil zeggen met eigen ogen en oren

meemaken wat daar gebeurt en niet enkel tijdens oorlogen. En door je aanwezigheid aldaar een daad van protest stellen.

Neem nu een ander voorbeeld, om ons eens los te maken van het Midden-Oosten: de kunst over WO I. Het werk dat ik bewonder zijn de pentekeningen van Otto Dix die middenin de verschrikking zat. Bij hem geen opsmuk, geen heldenverering: het schone volgt gewoon uit zijn vakmanschap maar is geen doelstelling. Zijn tekeningen en schetsen daveren onder de bommen, worden verblind door zoeklichten en vuurpijlen, raken vast in prikkeldraad en ondergelopen kraters. Zo wil ik deze waanzinnige slachtpartij gedenken.

En niet met pompeuze toespraken en manifestaties, ook niet met poëzie die niet gaat over ratten, slijk en stront en uitgerukte darmen, half weggeschoten gezichten.

Anders gezegd, ik verzet mij tegen escapisme: dat levert enkel kunst op die drogeert.

Soms handel ik in drugs en dan spreek ik van mijn 'zwijmelgedichten' geschreven voor verliefde vrouwen. Doorgaans probeer ik te kerven tot op het bot: dat wekt misschien wel eens afschuw op, het doet pijn – in de eerste plaats bij de maker – doch mijn stelling luidt 'alle kunst is genadeloos'.

Als dichter zit je constant geprangd tussen de mooie zegging en de onthullende die niet anders kan zijn dan wrang, verbeter, schrijnend soms: in één woord 'waarachtig' of 'authentiek'.

Ik ben dubbel en tegenstrijdig: ook ik ben een estheticus maar tegelijk een rebel die in opstand komt, moet komen, tegen wantoestanden allerhande. En waar mijn gepubliceerde schrijfsels tekortschieten, hoop ik dat beter geïnformeerden ze aanvullen: naar mijn eigen zin weet en begrijp ik veel te weinig zodat de kennis en het inzicht van anderen meer dan welkom zijn. Op voorwaarde dat ze geleid worden door een gelijkaardig streven: waarachtigheid.

de haan 10 augustus 14

Horen, zien en schrijven...

'Literatuur is de openbaring van de eenzaamheid van de ander, maar ook van de zekerheid dat die eenzaamheid de onze kent: het is over tijd en ruimte heen de ontdekking van een onmetelijke broederschap'.

Donald Loose, filosoof

Waarheid & herinnering

Night Owl

door Johan Debruyne

I

De trein naar London duurt twee uur.
Tussen Brussel en zijn eindbestemming stopt hij een enkele keer.
Lille? Mijn overbuur blijft maar praten
en vragen, mij onderwijl speurend in de ogen kijkend.
Klein, adolescent, nog geen man, wel vader. Gescheiden.
Een open boek. Straks via London terug naar Dover. Voor zijn geaccidenteerde
"Jag". Hij heeft de mond vol van zijn bijna alles: niet zijn tweede vrouw,
zijn auto. Tegen hoge snelheid "richtert" nu het landschap.
Ondertussen bezingt hij weinig overtuigend thuisland Roemenië.
De natuur. Brancusi is hem bekend.

Een van de allergrootsten, beaam ik.
Voorts nog een weinig goeds over een spichtige
dictator, die mensen in woonblokken deed samenklitten, zo
ruimte scheppend voor zijn ego, buitenmaatse boulevards en paleizen.
De vele honden waren er wel voorgoed hun tuin kwijt.
Jaren later nog dolen de beesten door de straten, worden
massaal geëuthanaseerd. Mijn toevallige, jonge reisgezel weet
verrassend vaak iets over een en ander. Hij haat de UK.
En wat ik ga doen? Hopelijk genieten van kunst. Een Banksy
ontdekken. Op zoek gaan naar "Poor Doors" ...
Aan het eind van de rit krijgt hij een baby
in de gaten. Buren sinds het begin van de trein. Net op tijd wakker,
de kleinste: etenstijd. Een onwaarschijnlijk mooi jongetje.
Meer pop dan kind.

II

Het had zich uit een diepe, dampende slaap ontpopt,
net toen moeder terug was van
de coupé waar zich de bar bevindt. Ingebouwde klok, prille empathie.
Groot gezinnetje. Twee zussen nog en ook oma
reist mee. Die had haar volmaakt ronde hoofd op het klapblad
voor ze gegoooid. Doodmoe, maar slapen? Nee. Zweten!
De jonge jongen tegenover mij praatte veel te hard, te veel, te snel.
En oma liet dit blijken, sloeg nerveus het hoofd
heen en weer op het dunne metalen blad, keek boos
in zijn richting, op zoek naar een moment van rust.
Grote zus had zich met kleurpotloden weggetoverd,
de kleinere verdwaasd opgeslorpt door een gamepje.
Ook pa was inmiddels wakker geworden. De kleine trekt meteen op
verkenning: vaders wangen worden grondig afgetast.
De man schaamt zich enigszins.
Chinezen zijn iets geler dan Japanners, informeert
mijn overbuur nu stilletjes. Of ik kinderen heb?
Nee. Maar zo'n kind? Mijn vrouw kocht het meteen.
Een warenhuisbaby. Ooit komen ze er. Let op mijn woorden.
De rit zit erop. London en Dover wenken.
We nemen amper afscheid.

III

Als ik bestudeerde ik nooit de
ingevallen kaken van mijn vader.
Ik tastte nooit zijn stoppelbaard af.
Zijn opvallende jukbeenderen evenmin. Zijn grote
handen niet.
Zijn pezige lijf heb ik nooit beklauterd, zoals kinderen
dat wel eens doen. En deden.
Moeten vaders hun zonen ook over

het lijf niet iets leren? Ten onzent kwam het thema nooit op de agenda. Toen bij vele vaders niet. Ze hadden beters te doen... Ik zag het zelden. Ook niet op plaatsen waar die lieflijke toegankelijkheid er wel was. Kind van oude ouders was ik. De gevoelens van het lijf? Vergeet het. Laat staan die van het hoofd. Het zou je wel overkomen, en dan testte je wat uit. Mijn zelfzekerheid werd een spel. De spiegel mijn kameraad. Soms was hij de enige die me wat vertelde dat ertoe deed. De leugen werd mijn pantser. Mijn onmisbare "Jag". Ik ontbeerde knuffels. Of ben ik ze helemaal vergeten? Om dit goed te maken rest me misschien weinig tijd.

IV

Ach, ik hoef ze eigenlijk niet meer. Gedoemd ben ik om de rode lantaarn te sjouwen. Je vindt me onderaan op de ranking van de aaibaarheid. Het is dat ik steeds niet weet hoe ik er echt mee om moet. Ik speel. Doe alsof. Beheers het spel. Toch raakt het me. Het lijf prikkelt mijn hoofd. Mijn hart. Even. Langer dan even hou ik het met mensen niet meer vol. Zelfs niet met kunst. Snel, schrokkerig neem ik de dingen in me op. "512 uur Abramovic"? Veel te lang! Mijn geheugen is een ruime kamer. Ik collectioneer. Mijn "Nachtuil" neemt niemand me nog af. Schrijven over kunst. Het is me ooit gevraagd. Ik ben het blijven doen. Het is heerlijk, dat durend zoeken naar schoonheid en fascinatie. Al ga ik wel eens aan inhoud voorbij. En neem ik genoeg met de buitenkant. Anderen mankeren dan weer mijn broosheid. Mijn breekbaarheid. Mijn twijfel.

V

Moe laat ik me vallen op het veel te kleine, mij nog niet bekende bed. In het vreemde vierkant had ik de tv aangezet. En weer spookte spichtige C. door mijn hoofd. Hoe zou het daar zijn, in die appartementen? Zijn de mensen er beter af dan Roma's, die eeuwig onderweg zijn en korte haltes zoeken voor hun dikke auto's en grote caravans? Onlangs beet een hond zonder tuin er een kind dood. Verscheurd werd het teruggevonden. Broertje is nu een held, zegt vader. Dierenleed. Euthanasie op grote schaal. Anderen vechten

voor de dieren. Geef ze hun tuin terug!
Voorts is het tijd dat ik een dijk omver laat waaien, dat ik mijn angst voor een storm beheers.
Hij zal standhouden. Niets zal veranderen.
Beenhard als hij was. Van steen. Spichtig nog aan toe. Zijn buitenkant al zeker. Net als zijn jukbeenderen. Niemand kwam er in. Nachtuil. Ook hij. Het zij zo.
Net voor het dreigende onweer koester ik "Night Owl" (uit de Flowers Gallery), mijn metgezel, donkerder dan de zwartste nacht. Voorts nog dieren, getekend op bruin inpakpapier, waarop ik als jongen mijn Tour de France uittekende: tijdritten, moordende cols... Een loodzwaar parcours. Maar ik wist wel al wie winnen zou.

JOHAN DEBRUYNE, augustus 2014

Beleefd

door Bart Madou

Bezoek aan het Fin-de-sièclemuseum op 23 augustus

'Brussel was toen nog een bruisende stad'. Toen, rond de op een na laatste eeuwwisseling wel te verstaan. Dat was ook te merken aan het artistieke leven in die tijd en aan de voortgebrachte kunstproducten. Een halve eeuw kunst van 1860 tot aan de Eerste Wereldoorlog, dat kregen we te zien in het nieuwe Fin-de-siècle museum. Realisme, impressionisme, postimpressionisme, naturalisme, luminisme, Wagnerisme en symbolisme, zelden zoveel ismen gehoord en bijeen gezien. Gelukkig was er de gids, al leek het soms dat ze eerder een cursus kunstgeschiedenis aan het geven was dan een gidsbeurt.

Maar er was uiteraard ook de Art nouveau. Op dat punt was het museum een echte ontdekking. Het bevat een fraaie collectie Art nouveauobjecten van de schenking Anne-Marie Crowet en Roland Gillion. Hiervoor alleen al een bezoek waard!

In de namiddag echter kon al wie dat wou de collectie nog eens rustig gaan bekijken, anderen kozen voor een tentoonstelling in Bozar of gingen een kijkje nemen in het Koninklijk Paleis. Een groepje van elf waagde zich aan een fikse wandeling naar het Europees Parlement waar zij het Parlementarium bezochten en waar ook de wat overgevaardeerde tentoonstelling Museum of Broken Relationships te zien was.

Het Gilgamesjepos door Michel Tanret

Op 15 juni zijn we gestart met de reeks De grote Verhalen, waarin wij enkele bekende en minder bekende mythologische verhalen willen voorstellen.

Als eerste was het Assyrische Gilgamesjepos aan de beurt. Dit heldenepos kwam ca. 2100 voor Christus tot stand in het zuiden van Mesopotamië en verhaalt de zoektocht naar onsterfelijkheid van koning Gilgamesj en zijn vriend en vaste begeleider Enkidoe.

De spreker, professor Michel Tanret, is assyrioloog en emeritus hoogleraar aan de vakgroep Talen en Culturen van het Nabije Oosten aan de Universiteit Gent. Gedurende anderhalf uur wist hij het publiek te boeien met zijn bevolgen relaas van de avonturen van Gilgamesj. Uiteraard trakteerde hij ons op historische, taalkundige en culturele bijzonderheden uit de Mesopotamische beschaving.

De kennismaking met Gilgamesj was voor velen overrompend en een ware revelatie!

Te Belevén

door Bart Madou

De Grote Verhalen : De geheime geschiedenis van de Mongolen

De geheime geschiedenis van de Mongolen werd waarschijnlijk enkele decennia na de dood van Chinggis Khaan (1227) geschreven in opdracht van de koninklijke familie van Mongolië.

Veel aandacht wordt besteed aan de strubbelingen voorafgaand aan de machtsovername van Chinggis Khaan en daarom geldt het als de belangrijkste bron over deze leider.

Mongoliëkenner Bert Gevaert verzorgt deze lezing.

Zondag 26 oktober 2014 om 11 u., Gemeentehuis Loppem De Grote Oorlog

100 jaar Grote Oorlog konden ook wij niet ongemerkt laten voorbijgaan. Op **zondag 16 november 2014 om 11 uur** in het Gemeentehuis van Loppem zal Bart Madou het hebben over Benjamin Britten's War Requiem. Dit werk wordt beschouwd als een van de meest indrukwekkende klassieke werken van de twintigste eeuw. Benjamin Britten, een overtuigd pacifist, koos ervoor om de nutteloosheid van oorlog onder de loep te nemen. In zijn Requiem gebruikt hij teksten van de Britse oorlogsdichter en pacifist Wilfred Owen.

Op **zondag 7 december 2014 om 11 uur** in het Gemeentehuis van Loppem zal Roland Ranson samen met ons de grote, maar ook gruwelijke gebeurtenis van WO 1 herdenken. Hij zal dat doen vanuit een exclusief Duits standpunt. In zijn lezing 'Jünger en Remarque' worden de standpunten van enerzijds houwdegen en oorlogsvrijwilliger Ernst Jünger en pacifist en frontsoldaat Erich Maria Remarque met elkaar geconfronteerd. Als uitgangspunt werden de bekendste romans van beide auteurs genomen: In Stahlgewittern (Oorlogsroes) van Ernst Jünger en Im Westen nichts Neues (Van het Westelijk front geen nieuws) van Erich Maria Remarque.

Een selectieve zelfbiografie van Z tot A

door Bart Madou

Elk trimester een stukje eigen biografie. In elke aflevering staat er één (ding)woord centraal, een woord dat mij ooit dierbaar was. Maar ook telkens de naam van drie kunstenaars: een auteur, een componist en een beeldend kunstenaar. Verder bespreek ik nog een locatie die mij in het verleden dierbaar was. Allemaal volgens de letters van het alfabet, maar dan van Z tot A, dit maal de Q.

Q

Quark

*— Three quarks for Muster Mark!
Sure he hasn't got much of a bark
And sure any he has it's all beside the mark.*

— *Drie quarks voor Muster Mark!*
Tuurlijk is hij wel wat een hark
En tuurlijk slaat al wat ie heeft als een tang op een vark.

Bladzijde 283 van James Joyce' *Finnegans Wake*, hier door Erik Bindervoet en Robbert-Jan Henkes vertaald uit het ja, uit het wat? Uit het *Finnegans Wakisch* ben ik geneigd te antwoorden. Onvertaalbaar met andere woorden. Maar er zijn nog sterkere staaltjes van vertaalkunst in dit boek te vinden, ik bespaar ze u. Quark, een van die ontelbare fantasiewoordjes uit *Finnegans Wake*, maar dan eentje dat een eigen leven is gaan leiden. In de atoomfysica dan nog. Het was Murray Gell-Mann die in 1964 de naam koos voor iets, een deeltje, waarvan niemand wist of het wel bestond, dat niemand in elk geval ooit opgemerkt had maar waarvan Murray overtuigd was (daarom, daarom en daarom...) dat het moest bestaan. In plaats van dit hypothetische deeltje het Gell-Manndeeltje te noemen, noemde hij zijn deeltje quark. Zomaar uit Joyce' boek. In 1969 ontving hij alsnog de Nobelprijs voor Natuurkunde. Vijf jaar later werd het bestaan van de quark dan toch in de CERN te Genève 'ontdekt'.

Nu ben ik al sinds mijn late jeugd geobsedeerd geweest door deeltjesfysica. Geen wetenschap ter wereld bestudeert eenvoudigere objecten dan de kernfysica, want het allerelementairste van het allerelementairste (om Kloos wat brutaal te parafraseren), en van geen wetenschap ter wereld slaag ik erin er nauwelijks iets van te begrijpen (behalve dan van de kosmologie misschien, maar om helemaal kierewiet van te worden, die twee, kernfysica – het aller-, allerkleinste en kosmologie – het aller-, allergrootste leunen bijzonder dicht bij elkaar aan).

En kijk, u gelooft het nooit, maar alles wat er bestaat – de lucht, bakstenen, een schilderij, uw bloed, zeewieren, melkwegenstelsels, noem maar op... – dat alles kan tot het allerelementairste terug gebracht worden. Tot drie 'bouwstenen' namelijk: elektronen en twee soorten quarks, de up-quark (u) en de down-quark (d). Nu waarom Gell-Mann *Finnegans wake* erbij gesleurd heeft komt misschien door het feit dat quarks altijd met zijn drieën voorkomen (*Three quarks for Muster Mark!*) en dergelijke trioetjes worden dan nucleonen of kerndeeltjes genoemd, waarvan er slechts twee soorten als stabiel kunnen voorkomen: als twee up-quarks en één down-quark (uud) – dat heet dan een proton of als één up-quark en twee down-quarks (udd), het neutron. En met die protonen, neutronen en elektronen bouw je atomen, en met atomen moleculen en met moleculen verbindingen enzovoort... tot je dus bij de sterrenstelsels uitkomt, of de hersenen van mensen.

Nu zo simpel als het hier voorgesteld wordt, is het nu ook weer niet (al staat hierboven geen enkele leugen), zo spreekt men van drie 'generaties' quarks en elke generatie kent twee typen: we zagen al up en down, maar je hebt ook een generatie charm (c) en strange (s) en een generatie top (t) en bottom (b), en dan heb ik het nog niet gehad over de obligate antiquarks en daarvan kent men er (ik vermijd het werkwoord: bestaan) dus ook zes (-d, -u, -c, -s, -t en -b). Dat is intussen allemaal 'waargenomen' (eufemisme voor 'sporen van aangetroffen') ver onder het maaiveld van Genève.

Maakt u zich echter niet druk, alleen de protonen (uud) en neutronen (udd) zijn stabiel, tenminste als ze samen in een atoomkern zitten.

By the way, ik begrijp nog altijd meer van deeltjesfysica dan van Finnegan's Wake.

Kwamen ook in aanmerking: qui vive misschien?

Quignard

Er zijn maar een handvol Q-schrijvers op deze aarde, of moet ik zeggen op deze aarde zonder China, want in China wemelt het misschien van de Q's, maar dat hangt vooral af van de schrijfwijze, de overzetting van Chinese klanken naar ons Latijnse alfabet, neem nu 高启 Schrijf: Qi, spreek uit... nou doet u maar hoor. Of in Wikipedia: "*Tao Qian also known as Tao Yuanming.*"

Nu, wat ik wou zeggen, ik ken slechts twee, drie Q-schrijvers en het is verdorie al moeilijk kiezen: Queneau met zijn ongeëvenaarde *Exercices de style (Stijloefeningen)* of Pascal Quignard. Als ik dan toch voor deze laatste kies, is dat om twee boeken van hem, en op de keper beschouwd, eigenlijk maar voor dat ene boekje: *Tous les matins du monde*¹. U kent de film. Starring: Gérard Depardieu als Marin Marais, toen schitterde hij nog. Maar de titel van de film is slechts een deel uit een zin – de m.i. belangrijkste – van het boek, want daar staat er: "*Tous les matins du monde sont sans retour*". Nou, dat is al heel wat anders of niet soms? Het venijn zit in de staart. Van een open optimistische titel wordt het nu al vlug een zwartzwangere variatie op 'alles gaat voorbij, dus ook wij'. Geen eenmaal, andermaal maar één keer en dan nooit meer. Anderzijds kun je ook die negatieve omme-zwaai filosofisch positief gaan opwaarderen, maar dan moeten het straffe filosofen zijn en zo eentje is de Fransman Vladimir

---

¹ Het andere boekje van Quignard: *La haine de la musique*

Jankélévitch, jawel een geboren en getogen Fransman: Bourges 1903 – Parijs 1985. Joods-Russische ouders, dat wel. Zijn werk wemelt zo een beetje van wat hij in één van zijn vele mooie en rake zinnen samenvat: *"Het komt erop aan telkens weer de unieke lenteochtend van je leven niet te laten voorbijgaan."* Is dat niet mooi en tegelijkertijd bijzonder diepzinnig? Of nog enkele zinnen zomaar uit zijn oeuvre geplukt: *"Het leven wordt maar eenmaal geschonken en niet herhaald."* of *"Wat de dood niet kan vernietigen is dat hij of zij heeft geleefd."* of *"Het lot. Het is de keten van oorzaken-en-gevolgen, die verklaart waarom mensen doen wat ze hebben gedaan, maar niet nadat alles werd gedaan of niet gedaan."* of *"Mensen leven hun leven maar één keer. Ze kunnen het niet overdoen. Wat voorbij is, komt niet terug. Maar het weegt in de dagen die nog in het verschiet liggen."* of *"Elke dag is de eerste en in elke eerste dag is het de laatste keer."* of nog een laatste, over niet terugkerende gebeurtenissen: *"In een mensenleven zijn het die gebeurtenissen die als kenmerk hebben dat ze altijd de 'eerste laatste keer' zijn."*

Hij verwijst bijvoorbeeld ook naar een uitspraak (uitroep!) uit een novelle van Tsjechov, en hiermee eindig ik dan ook mijn Q van de schrijvers: *"Ik wil leven! ... Leven, leven! Ik wil vrede, rust. Ik wil warmte, deze zee hier, uw nabijheid. O, wat zou ik ook u graag die hartstochtelijke levenshonger inblazen."*

Kwamen ook in aanmerking: Queneau, Queffélec

Quantz

Johann Joachim, een beetje tussen Bach en Mozart, al was hij van beiden de tijdgenoot: twaalf jaar jonger dan Bach, en zestig jaar oud toen Mozart geboren werd. En ja, wie Quantz zegt, zegt dwarsfluit. Het was zijn favoriete instrument, hij bespeelde het ook magistraal en bouwde zijn eigen fluiten. Hij volgde onder meer les bij Jan Dismas Zelenka, en daarvan hoor je echo's in zijn eigen werk. Vanaf 1741 tot aan zijn dood in 1773 was hij in Berlijn leider van het kamerorkest van Frederik de Grote van Pruisen, (fliere)fluiters bij uitstek, voor wie hij meer dan 300 fluitconcerti componeerde en 200 kamermuziekwerken met fluit.

Quantz schreef bovendien een *"Versuch einer Anweisung die Flöte traversiere zu spielen"*, in 1754 zelfs vertaald door ene Jacob Wilhelm Lustig (!) als *"Grondig onderwijs van den aardt en de regte behandeling der dwarsfluit"*. Hierin lezen we onder meer dat *"vroeger compo-*

nisten zich te veel bezighielden met muzikale kunstgrepen, en in het gebruik ervan zo ver gingen dat ze bijna de belangrijkste functie van muziek over het hoofd zagen, dat wat bedoeld is om te ontroeren en te behagen.” Wat de didactische of musicologische waarde van zijn Versuch is weet ik niet, dat het essay wel een en ander onthult over de muziekpraktijk uit die tijd staat wel vast. In 1965 werd het werkje in ieder geval als facsimile heruitgegeven met een voorwoord van de betreurde Frans Brüggen. Maar toegegeven de muziek van J.J. Quantz mag er best zijn, klinkt luchtig, speels, ongedwongen zelfs. De betere muzak, om het eens (heel) oneerbiedig te zeggen. Nee, ik weet dat ik J.J. niet zoveel laat spelen, maar toch iets meer dan die andere J.J. Ik bedoel Rousseau, die zich ook wel eens aan een muziekje waagde.

Kwamen ook in aanmerking: geen

Quellin

Er waren eens... van die boekjes, hoe heetten ze ook weer? Dietsche gestalten in een formaat wat we later pocketformaat zijn gaan noemen, met stichtelijke biografieën van grote Vlamingen. Op de voorkaft van die monografieën was er steevast (althans in mijn herinnering en na raadpleging van Google klopt dat) wel een Vlaamse leeuw te herkennen. De bezieler achter deze reeks was Frans Boschvogel, min of meer mijn dorpsgenoot, al heb ik hem maar één keer ontmoet. Peter Paul Rubens, Peter Benoit, Willem van Saeftinge enzovoort en dus ook een boekje gewijd aan Artus Quellin, een Antwerps beeldhouwer uit de 17de eeuw.

Om onbekende redenen heb ik die Quellin altijd verward met Claus Sluter, ook al was die laatste 250 jaar eerder geboren. Dus lang gedacht dat de Mozesput in Dijon het werk was van die Antwerpenaar. Merkwaardig is bovendien dat die Dietsche gestalte jarenlang binnen handbereik gelegen heeft, maar verder dan een halve bladzijde en wat bladeren ben ik niet geraakt. En het werk van Quellin dan? Uiteraard mag je hier geen bur-

gers van Calais verwachten, ook geen puddelaar, maar wel dus een reeks onstuimige krullen annex aristocratische koppen en ja, ook wel Bijbelse en mythologische taferelen. Zo bestaat er een merkwaardig beeld van Cimon en Pero. Artus Quellin ontwierp een fontein voor de binnenplaats van het Amsterdamse stadhuis waarbij enkele beelden-groepen hoorden. Zijn Cimon en Pero was daar ook bij. Het beeld verwijst naar de oude tot de hongerdood veroordeelde Cimon. Pero, zijn dochter bezoekt hem en laat hem drinken aan haar borst. Haar voedzame moedermelk geeft hem opnieuw levenskracht. Zo werd Pero het toonbeeld van de liefdevolle toewijding van een kind aan de ouders. Om "onbekende" redenen zijn die fonteinën nooit geplaatst.

Kwamen ook in aanmerking: geen

Quillebeuf

Ik ben nooit in Quillebeuf geweest. Quillebeuf ligt aan de monding van de Seine. Een kustplaatsje met uitzicht op reusachtige glimmende olietanks, de een na de ander en olietankers die log en traag voorbij varen in de richting van Rouen of terugkeren naar open zee. Heel prozaïsch dus. Hoewel, ik ken weinig dat zo poëtisch kan zijn als trage olietankers in de verte, die mastodonten, die drijvende gevaarten op het gladde water. In mijn ogen hebben ze zelfs iets poëtischer dan pakweg een klaterende bron ergens in de schaduw van het gebladerde. Maar hola, waarom dan Quillebeuf opnemen in mijn zelfbiografie als ik er niet eens geweest ben? Om consequent te zijn zou ik eerder Quimper, of Quercy moeten aanhalen. Maar Quimper, daar ben ik eigenlijk niet meer dan doorheen of eerder langsheen gereden op weg naar het einde van de wereld, Finistère bedoel ik en Quercy is geen oord, maar een streek met steden als Cahors, Souillac waarover ik wel veel biografische nota's zou kunnen vertellen, maar dat is wat vals, want een streek lijkt mij veel te omvattend, wat achterbaks dus, zoiets als wel willen maar niet kunnen.

Maar... ik ben wel in Quillebeuf geweest, ik verbleef er een tijdje, kort maar, 122 bladzijden lang.

"De hele zomer lang gingen we zo'n drie, vier keer per week naar Quillebeuf. Elke dag trokken we eropuit. De liefde was te dichtbij of te ver weg, we wisten het niet meer, dat moest op een dag zo gaan, dat we het niet meer wisten. Ook om die reden gingen we naar Quillebeuf, om niet samen met de wanhoop in een huis opgesloten te zitten." (p. 20)

Om niet samen met de wanhoop in een huis opgesloten te zitten – ik vind het een meer dan afdoende reden om naar Quillebeuf te gaan, ook al gebeurt er weinig, eigenlijk niets.

“Die tijd die ze op ditzelfde moment in Quillebeuf doorbrachten, hier, tegenover ons, in café de la Marine, deze reusachtige tijd, van niets, niets doen, de tijd om hun geschiedenis te beleven, die hadden ze hier gevonden.” (p. 32)

Vele bladzijden verderop verduidelijkt door dat ene angstaanjagende zinnetje: *“Zo alleen op de wereld waren zij, dat zij niet eens meer wisten wat eenzaamheid was.”* (p. 71)

En als ik dan dat ene volgende regeltje eruit peuter, dan weet je meteen wie de auteur is. *“Er gingen klanten weg. Andere klanten kwamen.”* (p. 81) Grandioos in zijn eenvoud, dat kan je alleen als je *Moderato cantabile* geschreven hebt. Marguerite Duras dus. Emily L. En links en rechts misschien (oei) het meest geciteerde woordje, of althans het meest typische Duraswoordje (en vaak zinnetje tegelijk) dat ik ken: *“Misschien”* (p. 102). Peut-être. Zeker in het Frans, maar ook in het Nederlands etymologisch afkomstig van ‘mag geschieden’. *“Zo had de jonge oppasser geschreven om hem te zeggen dat ze misschien van hem had kunnen houden, dat ze hem dat wilde laten weten.”* (p. 104) Misschien? Reken maar! Maar de zee was veel te wijd en de havens lagen te ver uit elkaar. *“... om in jezelf een plaats vrij te houden voor een wachten, je weet maar nooit, het wachten op een liefde.”* (p. 107) Wachten = misschien. Of niet soms?

“Zoals elke keer wanneer wij vanuit Quillebeuf terugreden...” (p. 115) Het was juni en ze gingen terug naar hun hotel. *“Ik herinner me een bepaalde kalmte die overal heerste, over de zee en over ons. Uw lichaam en het mijne zaten opgesloten in hetzelfde huis. U viel altijd eerder in slaap dan ik* (Marguerite toch, die haar geliefdes elkaar steeds maar laat vousvoyeren), *u sliep goed, hetgeen mij altijd geruststelde, omdat de nacht u meevoerde naar het vergeten van dit bestaan dat u met mij leidde en waar u van af wilde.”* (p. 121) Nee, opbeurend zijn de romans van Duras doorgaans niet, in de laatste zin van Emily L. staan dan ook woorden als ‘zinloos’ en ‘niets’. (p. 122)

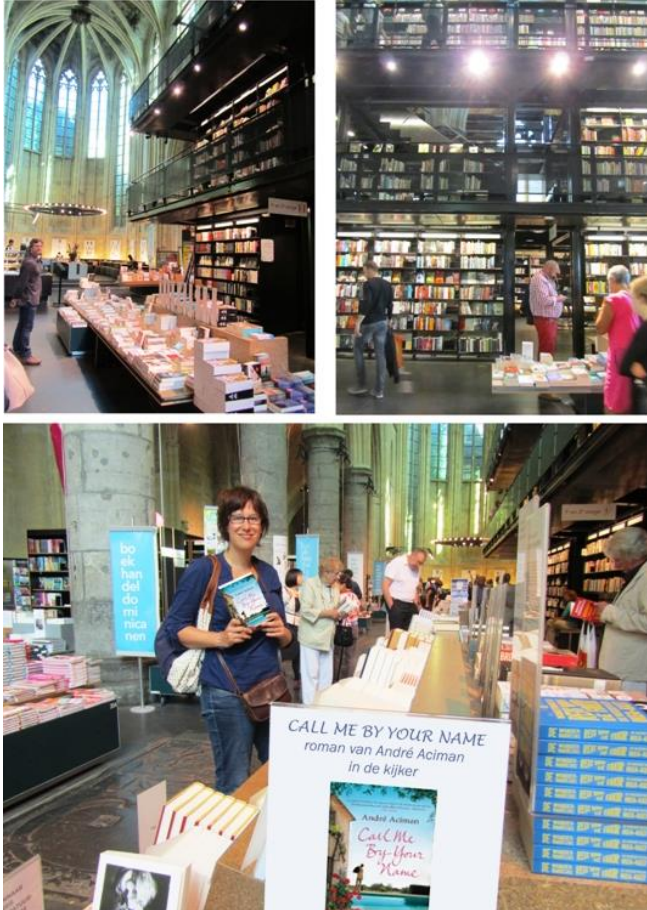
In gedachten verlang ik wel eens naar Café de la Marine, naar Quillebeuf.

Kwamen ook in aanmerking: Quimper, Quercy

Volgende aflevering: P

Het favoriete boek van Saskia Ranson

“Call me by your name” van André Aciman

Een favoriet boek is geen vaststaand gegeven; het verandert, afhankelijk van hoeveel je leest en welke boeken je leest, van jaar tot jaar, van maand tot maand, en voor sommigen misschien wel van dag tot dag. *Panta rei*, alles stroomt, alles is in beweging, zoals Heraclitus al wist. Een uitspraak die, in deze tijden waarin niet alleen de snelheid van informatie maar ook de snelheid van leven exponentieel toeneemt, bij uitstek opgaat.

Sommige boeken laten echter zo een diepe indruk achter, dat je het gevoel hebt dat ze iets blijvends achterlaten, een anker zijn in een steeds veranderlijke wereld. Dit was bij mij het geval met het boek "Call me by your name" van André Aciman. Ik heb dit boek bijna letterlijk verslonden. Meestal ben je je tijdens het lezen van een boek toch nog enigszins bewust van het feit dat je een boek leest, en van de werkelijke omgeving waarin je je bevindt, zij het de woonkamer of de tuin. De letters, de woorden, het papier, vormen een fysieke barrière die je in enige mate afschermt van de wereld waarin de roman zich afspeelt. Maar soms vervaagt de grens tussen de wereld van de roman en de 'echte' wereld, zodat je als het ware samenvalt met het boek. Jij wordt het boek. Deze magische leeservaring tijdens het lezen van "Call me by your name" vormt een verrassende parallel met de inhoud ervan. In het boek doet Elio, een 17-jarige jongen, verslag van zijn ontluikende liefde voor Oliver, een 24 jarige Amerikaanse Phd-student waarmee hij de zomer doorbrengt. Elio's vader nodigt iedere zomer een beloftevolle student uit in zijn vakantiehuis aan de Italiaanse kust. Oliver werkt die zomer zijn thesis over, hoe kan het ook anders, Heracleitus af. De titel van het boek: "Call me by your name", verwijst naar de poging om totaal in de geliefde op te gaan. Je noemt de ander bij je eigen naam, in een poging om de ander met jezelf te laten samenvallen.

Aciman is van oorsprong een essayist en professor in de literatuurwetenschap. Dat merk je aan het beschouwende karakter van deze debuutroman. Hij analyseert de ontluikende liefde tussen de hoofdpersonages als een wetenschapper. Messcherp, bijna gedachte per gedachte, ontleedt hij wat er zich in het hoofd van Elio afspeelt. Aciman toont zich een meester in het beschrijven van de complexiteit aan gedachten en gevoelens die gepaard gaan met verliefdheid, waarbij iedere gedachte wordt gewogen, meteen gevolgd door een metage-dachte in een eindeloze reeks van onzekere veronderstellingen.

Een voorproefje¹:

"Did I want him to act? Or would I prefer a lifetime of longing provided we both kept this little ping-pong game going: not knowing, not-not-knowing, not-not-not-knowing? Just be quiet, say nothing, and if you can't say "yes", don't say "no", say "later". Is this why people say "maybe" when they mean "yes", but hope you'll think it's "no" when

---

¹ Ik heb het boek in het Engels gelezen. Dit zou ik ook aanraden omdat de zinnen in het Nederlands vaak te zwaar klinken en de Engelse taal meer 'stroomt'.

all they really mean is, please just ask me once more and once more after that?"

Aciman beschrijft een heel scala aan menselijke ervaringen. De roman is opgedeeld in vier delen, het eerste deel handelt over lichamelijke obsessie, het tweede deel is psychologisch, het derde intellectueel en het vierde emotioneel. Het feit dat het om een homorelatie gaat zorgt ervoor dat de complexiteit van dit scala aan ervaringen nog meer ten top wordt gedreven. Het gaat immers om een verboden liefde. Het zou het boek tekort doen om het te classificeren als homoliteratuur of het te scharen in de categorie van zomerromance. Het is eerder een universele poëtische beschrijving over de impact van de liefde op de mens.

Elio doet zijn verslag na de feiten, de zomer is voorbij, de romance is voorbij. Het doen van het verslag lijkt een poging om het moment vast te houden, om uit te stijgen boven de vergankelijkheid en de veranderlijkheid der dingen. Een poging om de rivier te bevriezen. En dit is misschien wel Acimans devies over wat literatuur vermag, misschien zelfs wel wat literatuur vermag boven de wetenschap.

De actieradius van deze roman is zeer beperkt. De tijd wordt niet gevuld met een grote hoeveelheid aan gebeurtenissen maar wordt juist uitgerekt. Het gaat om het stilstaan bij het moment, het hier en nu, het uitpuren van de betekenis van het moment. In die zin legt de roman de link met de heden ten dage populaire stroming 'mindfulness'. Voor mensen die niet houden van de ietwat zalvende en zweverige sfeer die soms samengaat met de zelfhulpboeken die daaromtrent op de markt zijn is deze roman een goed alternatief. En zoveel meer dan dat, uiteraard.

De roman sluit af met een verstillend deel wanneer de twee hoofdpersonages elkaar jaren na die bewuste zomer terugzien. Er is zoveel gebeurd, zo veel te zeggen, te vragen maar wat ze delen is de stilte. Dit doet me onwillekeurig denken aan Wittgensteins adagium "waarover men niet spreken kan, daarover kan men niet anders dan zwijgen". En het getuigt van Acimans vakmanschap als schrijver dat je als lezer de betekenis en de gelaagdheid van deze stilte ten volle ervaart. Aciman slaagt er gedurende het gehele boek in zijn wetenschappelijke, analyserende blik te verenigen met passie en schoonheid, en in dit laatste deel laat hij zien dat hij bovenal een kunstenaar is.

LEESGROEP

Openbare Bibliotheek Zedelgem
2014-2015

De leesgroep

door Petra Daelman

Een boek in je eentje lezen is leuk, maar er nadien over van gedachten wisselen met anderen, is nog

eens zo leuk.

Op **20 oktober 2014** start de leesgroep opnieuw.

Er staan een zestal boeken op het programma.

De bijeenkomsten vinden plaats op maandagavond van 20 u. tot 21.30 u. in de bibliotheek te Zedelgem.

Je kan inschrijven voor de hele reeks of per sessie.

De bibliotheek zorgt dan voor voldoende exemplaren van het boek.

Wil je graag deelnemen aan de bijeenkomsten kan je je naam opgeven aan de balie of mailen naar petra.daelman@zedelgem.be

20 oktober 2014: Woesten (Kris Van Steenberge)

Een Vlaams dorp, eind negentiende eeuw. Elisabeth, gevangen in een ongelukkig huwelijk met de arts Guillaume, bevalt van een tweeling. De eerstgeborene is Valentijn, een prachtig zontje, het tweede kind is zo misvormd dat de vader hem zelfs geen naam wil geven. Nameeloos blijft echter in leven. Dan kondigt de Eerste Wereldoorlog zich aan. Inschrijven kan tot 13 september.

1 december 2014: Waarvan wij droomden (Julie Otsuka)

Waarvan wij droomden vertelt het verhaal van een groep jonge vrouwen die bijna een eeuw geleden als picture brides per schip van Japan naar San Francisco werd gebracht. De slopende boottocht verbindt de vrouwen in zowel ervaring als verwachting. De onzekerheid over hun leven in Amerika geeft hun een collectieve stem, een gezamenlijke identiteit. Vanaf hun aankomst in Californië zullen ze alleen zijn in een totaal vreemde wereld. Daar ontmoeten ze hun mannen, die vreemdelingen voor hen zijn, baren ze kinderen die Amerikaans zullen zijn, en moeten ze zich redden in een taal die ze niet spreken. En juist als ze zich na jaren thuis beginnen te voelen in Amerika volgt de aanval van Japan op Pearl Harbour. Inschrijven kan tot 30 oktober.

12 januari 2015 : Bezonken rood (Jeroen Brouwers)

Samen met zijn moeder bracht Jeroen Brouwers zijn kleuterjaren door in het Japanse interneringskamp Tjideng op Java. In Bezonken rood

heeft hij op aangrijpende wijze zijn herinneringen aan deze periode uit zijn jeugd verwerkt. Inschrijven kan tot 13 december.

23 februari 2015 : De gestolen kinderen (Gerardo Soto Y Koelemeijer)

Miguels rustige leven in een klein dorp niet ver van Salamanca verandert in één klap als hij op een dag een brief ontvangt van zijn tante. Zij draagt een geheim met zich mee dat te groot is om mee haar graf in te nemen: Miguel is geadopteerd. Miguels ouders hebben hier nooit ook maar met een woord over gesproken. Samen met zijn vriend Alvaro, archeoloog en amateurhistoricus, probeert Miguel zijn geschiedenis te reconstrueren. Alvaro krijgt het vermoeden dat Miguel een van de 'gestolen kinderen' is. Langzaam ontdekt Miguel hoe een groot netwerk van Franco-aanhangers decennialang vele tienduizenden kinderen bij hun ouders heeft weggehaald. Zou hij daartoe behoren? Waarom zouden zijn ouders daaraan hebben meegewerkt? Hoe vindt hij ooit zijn biologische ouders terug? Inschrijven tot 17 januari.

30 maart 2015: Wij en ik (Saskia De Coster)

In "Wij en ik" belandt de lezer midden in een upper class milieu waar het wemelt van de grote en kleine drama's en familiegeheimen, en waar liefde, waarheid en ambities regelmatig op gespannen voet staan. In een Vlaamse verkaveling, boven op een berg, woont de familie Vandersanden. De neurotische, aristocratische Mieke kamt haar tapijten en houdt intussen haar gezin en haar burens nauwlettend in de gaten. Haar echtgenoot, de selfmade man Stefaan, maakt carrière in een door schandalen geplaagd farmaceutisch bedrijf. Dochter Sarah, overbeschermd en benieuwd naar het echte leven, zoekt haar eigen weg met de middelen van haar generatie. Maar zal ook zij ten prooi vallen aan het grote familiegeheim, of kan zij in haar eentje een oud patroon doorbreken? Inschrijven kan tot 28 februari.

18 mei 2015: Laat me nooit alleen (Kazou Ishiguro)

Engeland, ergens aan het einde van de twintigste eeuw. Kathy is een-endertig en werkt op het platteland in een revalidatiekliniek. Ze heeft haar vriendschap met Ruth na jaren weer op kunnen pakken toen ze haar verzorger werd na een orgaandonatie. Ook haar oude jeugdliefde Tommy komt terug in haar leven. Gaandeweg wordt duidelijk dat de vrienden door hun gemeenschappelijke lot en afkomst een bijzondere band hebben. Inschrijven kan tot 18 april.

Na de inschrijfdatum kan je nog steeds aansluiten bij de leesgroep, maar het is dan niet meer mogelijk om nog een exemplaar van het boek via de bib aan te vragen.

In samenwerking met uitgeverij "Het Beleefde Genot", Diensten voor Cultuur en Toerisme, OCMW, Letterkundige Kring Kerklommer en Davidsfonds

presenteert de

Bibliotheek Canticleer De Haan

de dichtbundel

"Spiegel"

van

Riet Vanhaecke

U wordt vriendelijk uitgenodigd voor de presentatie met receptie

op vrijdag 3 oktober 2014 om 20 uur

in de Bibliotheek, Grotestraat 10, De Haan.

Muzikale omlijsting: Tony Venneman

Voordracht: Dr. Frans Debrabandere, afwisselend met de auteur

Gratis toegang

U kunt de bundel, **ten voordele van het Kinderkankerfonds**,
ter plaatse aankopen of bestellen via telefoon: 059 44 58 51

of e-mail: rietje.v@telenet.be

of overschrijving van **15 euro: BE36 9730 3765 0481**

(bij verzending: 17 euro).

***Gelieve uw aanwezigheid te bevestigen vóór 15 september
in de bibliotheek, of telefonisch 059 34 10 80.***

Het Beleeftde Genot stelt voor

4 oktober 2014 om 20 u.

ROND ETTY

Zang en voordracht

Lieve Blondelle & Kries Roose

*

5 oktober 2014 om 11 u.

ETTY HILLESUM

door Greta Schacht

*

12 oktober 2014 om 11 u.

De innerlijke kracht bij

ETTY HILLESUM

door Johannes Schiettecatte

*

5-11 oktober 2014 14 - 18 u..

Tentoonstelling

ETTY HILLESUM

***

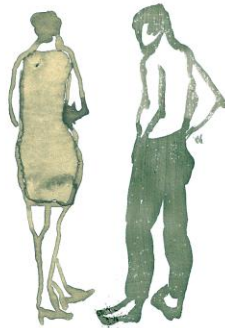
GLAZ

Torhoutsesteenweg 52A

Loppem

ETTY

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING